

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 17.1.2007
KOM(2007) 14 galutinis

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI

dėl konsultacijų su Fidžiu pagal Kotonu susitarimo 96 straipsnį pradžios

KOMISIJOS KOMUNIKATAS TARYBAI

dėl konsultacijų su Fidžiu pagal Kotonu susitarimo 96 straipsnį pradžios

I. Istorija

Primenama, kad po 2000 m. gegužės mėn. perversmo ir įkaitų paėmimo Komisija tų pačių metų birželio mėnesį pasiūlė pradėti konsultacijas pagal Kotonu susitarimo 96 straipsnį. Birželio mėn. Tarybai vieningai pritarus, 2000 m. spalio mėnesį buvo pradėtos konsultacijos. Taigi 2001 m. buvo nuspręsta iš dalies sustabdyti vystomąjį bendradarbiavimą, o 2003 m. lapkričio 7 d. buvo atšauktos paskutinės sankcijos. Buvo manoma, kad konsultacijos suderintos su iš dalies sustabdytu vystomuoju bendradarbiavimu konsultacijos yra naudingos teigiamiems procesams Fidžio respublikoje. Vis dėlto, kadangi po šešerių metų Fidžyje vyksta naujas karinis perversmas, akivaizdu, kad demokratinės institucijos ir kultūra nėra pakankamai tvirtos, todėl dabar gali reikėti imtis skirtingų priemonių.

Beveik po dviejų įtampos tarp Fidžio vyriausybės ir karinių pajėgų mėnesių Fidžio demokratiškai išrinktą ministro pirmininko Laisenia Qarase vyriausybę 2006 m. gruodžio 5 d. nuvertė karinės pajėgos, vadovaujamos karo vado Commodore Voreqe Bainimarama. Atrodo, kad iš pradžių karinis perversmas buvo be kraujo praliejimo. Tai buvo ketvirtas karinis perversmas Fidžyje nuo 1987 metų.

Svarbiausia, kad Qarase vyriausybė buvo išrinkta visuotiniu balsavimu per rinkimus 2006 m. gegužės mėnesį. Atsižvelgdama į naują ES glaudesnės partnerystės politiką su Ramiojo vandenyno salomis, ES nusiuntė į Fidži respubliką rinkimų stebėtojų grupę su buvusiu Vengrijos ministru, buvusiu vyriausiuoju stebėtoju ir Europos Parlamento nariu Istvan Szent-Ivanyi. ES rinkimų stebėtojų nuomone rinkimai buvo patikimi. Akivaizdu, kad Qarase vyriausybė turi demokratinį teisėtumą, taip pat didelę daugumą parlamente.

Kariuomenės vadas iš prezidento Iloilo atėmė vykdomąją valdžią, atleido ministrą pirmininką Qarase, paskelbė ypatingą padėtį ir palaiapsniui sustiprino savo karinę galią. Buvo sulaikytas ne vienas vadovaujantis asmuo, apklaustas ir vėliau paleistas ir atleistas iš pareigų, įskaitant viceprezidentą, policijos komisarą, taip pat vadovaujantį Finansų ministerijos pareigūną, kuris taip pat yra nacionalinis Europos plėtros fondo Fidžyje įgaliojimus suteikiantis pareigūnas.

Buvo prisaikdintas laikinasis „ministras pirmininkas“ – 77 metų buvęs karo gydytojas ir diplomatas. Pirmasis jo veiksmas – patarti vadui paleisti parlamentą, ką šis ir padarė. Buvęs „ministras pirmininkas“ atsistatydino 2007 m. sausio 4 d. Ministras pirmininkas Qarase tvirtina esąs teisėtu Fidžio ministru pirmininku.

II. Dabartinė padėtis

Padėtis nėra visiškai stabili ir pastoviai kinta. Kariškiai vietinėje spaudoje patalpino skelbimus, kviečiančius kandidatus ministrų postams užimti. Aukščiausiosios vadovų tarybos, kuri pagal Fidži respublikos konstituciją skiria prezidentą ir viceprezidentą susirinkimas įvyko 2006 m. gruodžio 20–22 dienomis, ir buvo priimta keletas sprendimų, įskaitant reikalavimą kariškiams pasitraukti. Vadas kritikavo Vadovų tarybą ir pareiškė, kad ateityje taryba galės rinktis tik jam leidus. 2007 m. sausio pradžioje padėtis pablogėjo, Prezidentui pradėjus remti kariškius ir paskyrus vadą laikinu ministru pirmininku. Vėliau spaudimą patyrė ir teisminė

valdžia. 2007 m. sausio 5 d. Fidžio žiniasklaida pranešė, kad kariškių tardymo metu mirė vienas žmogus.

Egzistuoja žymi perversmui opozicija. Perversmo dieną Prezidentas Iloilo pareiškė, kad jis nepalaiko ir netoleruoja karinių veiksmų, bet 2007 m. sausio 4 d. jis pakeitė savo poziciją. Tradiciniai vadai ir bažnyčia pasmerkė perversmą; Fidžio teisėjai pareiškė, kad jie remia teisinę valstybę ir Konstituciją; laikinai einantis Fidžio policijos komisaro pareigas perversmą pavadino išdavyste, dėl to kariškiai jį nušalino nuo pareigų. Žiniasklaida atvirai išreiškė savo poziciją, tačiau yra verčiama laikytis kariškių reikalavimo „nekurstyti“. Nors ir buvo ne vienas pasyvios rezistencijos ir pilietinio nepaklusnumo pavyzdys, bet opozicija kariškiams nėra centralizuota ar organizuota. Be to, kariškiai siekia nuslopinti vidaus opoziciją ir nepritarimą grasinimais. Vis dėlto, gali prasiveržti visuotinis nepasitenkinimas ir smurtas, nors tai priklausys nuo kariškių elgesio.

Paskutinis karinis perversmas stipriai skiriasi nuo ankstesniųjų tuo, kad tai nėra įtampos tarp Fidžio vietos gyventojų ir Fidžio indų rezultatas, bet iš esmės nesutarimas tarp vietinių Fidžio gyventojų, visgi, turintis nemažą įtaką abiem didžiosioms šalies bendruomenėms.

Kariuomenės vado pranešime prieš karinį perversmą atsispindėjo įvairios politinės nuoskaudos ir kai kurios jų gali turėti didelių atgarsių gyventojų tarpe. Pranešime išdėstyti kaltinimai dėl rasinės diskriminacijos, tik Fidžio etniniams gyventojams palankus teisės aktų projektas, išsakyta kritika dėl labai artimų santykių su kai kuriais asmenimis, dalyvavusiais 2000 m. perversme ir nepagrįsti tvirtinimai dėl korupcijos ir favoritizmo. Kariuomenės vado pozicija tam tikru mastu taip pat patvirtintina priešiniams tradiciniams galioms Fidžyje – visų pirma, vadams ir bažnyčiai, kurių galią ardo šiuolaikiškumas. Panašu, kad įtakos kariuomenės vado opozicijai Qarase vyriausybei turėjo silpni asmeniniai dviejų asmenų santykiai.

Naujosios Zelandijos surengtose tarpininkavimo derybose, į kurias buvo įtrauktas Fidžio ministras pirmininkas ir kariuomenės vadas, tarpininkaujant Naujosios Zelandijos užsienio reikalų ministrui Winston Peters, ministras pirmininkas suteikė didelių nuolaidų, tačiau kariuomenės vadas, nesugebantis arba nenorintis sutikti su kompromisais, jas laiko nepakankamais.

Karinis perversmas nebuvo nei teisėtas, nei konstitucinis, tai buvo svarbus žingsnis atgal Fidžio demokratijai. Perversmas susilaukė visuotinio pasmerkimo, taip pat ir ES, kuri 2006 m. gruodžio 11 d. pareiškė: „Taryba smerkia Fidžio karinį perversmą ir demokratiškai išrinktos vyriausybės nušalinimą. Ji smerkia Commodore Bainimarama ir Fidžio Respublikos karines pajėgas (RFMF) už ministro pirmininko nušalinimą ir vykdomojo šalies valdymo paėmimą. Taryba reikalauja skubiai ir visiškai atkurti demokratiją ir sugrįžti prie civilinės vyriausybės.“ 2006 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamentas, o atskiru pranešimu ir buvęs vyriausiasis stebėtojas, Europos Parlamento narys Istvan Szent-Ivanyi griežtai pasmerkė karinių pajėgų įvykdytą perversmą. Europos Parlamentas taip pat paragino Komisiją ir valstybes nares kuo skubiau nutraukti bet kokią nehumanitarinę pagalbą Fidžio respublikai, išskyrus NVO įgyvendinamas švietimo programas. AKR valstybių ir vyriausybių vadovai 2006 m. gruodžio 8 d. pareiškime pasmerkė demokratiškai ir teisėtai išrinktos vyriausybės nušalinimą. Pareiškimą taip pat pareiškė JT Saugumo Taryba. Fidžis vis labiau izoliuojamas tarptautiniu mastu, nes Fidžio respublika buvo nušalinta iš Ramiojo vandenyno forumo posto, taip pat buvo nušalinta iš Sandraugos tarybos posėdžių.

Fidžio partneriai, įskaitant Prancūziją ir Jungtinę Karalystę, laikinai sustabdė karinį bendradarbiavimą. Įvairios šalys įvedė specialias sankcijas, visų pirma, Prancūzija, Australija

ir Naujoji Zelandija, tuo tarpu kai kurie tarptautiniai Fidžio partneriai peržiūri ir mažina vystomąjį bendradarbiavimą.

III. Pasiūlymas

2000 m. birželio 23 d. Kotonu tarp Europos Sąjungos ir AKR valstybių, įskaitant Fidžio respubliką, pasirašyto, o 2005 m. birželio 25 d. Liuksemburge pataisyto AKR – EB partnerystės susitarimo 9 straipsnio 2 dalyje apibrėžtos esminės nuostatos, kuriomis grindžiama partnerystė. Demokratijos ir teisinės valstybės principų laikymasis yra esminės susitarimo nuostatos, kuriomis remiamasi vykdant šalių vidaus ir tarptautinę politiką. Atsižvelgdama į šį straipsnį ir į Fidžio valdžios pasikeitimo aplinkybes, Komisija mano, kad, norint išaiškinti šiuos klausimus, būtinas dialogas su naujaisiais šalies vadovais:

- (1) skubus ir taikus demokratijos sugražinimas, visiškai laikantis teisėtumo ir Konstitucijos;
- (2) vyriausybės su įgaliojimais sudarymas iš Fidžio parlamento, kuris buvo išrinktas 2006 m. gegužės mėnesį vykusiuose laisvuose ir teisėtuose rinkimuose daugumos arba ankstyvųjų ir teisėtų rinkimų organizavimas, siekiant išvengti ilgo „buvusios“ vyriausybės laikotarpio;
- (3) planais su tikslais ir gairėmis, bei anksčiau minėtų veiksmų įgyvendinimo;
- (4) visiška pagarba žmogaus teisėms, visų pirma akcentuojant žodžio laisvę;
- (5) teisinės valstybės principų laikymasis.

Toks dialogas leistų Fidžio valdžios institucijoms patikslinti savo poziciją dėl pirmiau išvardytų dalykų, o Europos Sąjungai jis leistų nuspręsti, kurias šalies pastangas, remdamasi šiuo dialogu, ji galėtų remti, kad būtų laikomasi pataisyto Kotonu susitarimo esminių nuostatų arba imtis tinkamų priemonių pagal 96 straipsnį. ES informuos atitinkamus partnerius ir suinteresuotąsias šalis.

Aplinkybės, kuriomis Fidžyje pasikeitė režimas ir naujų valdžios institucijų įtvirtinta politinė santvarka verčia Komisiją manyti, kad šis atvejis yra ypatingos skubos, taip pat atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjunga savaitėmis prieš karinį perversmą du kartus perspėjo kariškius viešų ES pirmininkaujančios valstybės pareiškimų forma, kad jie neturi jokio politinio vaidmens demokratiškoje valstybėje.

Todėl remiantis pataisyto Kotonu susitarimo 96 straipsnio 1a dalimi, nėra būtina išnaudoti visų įmanomų to paties susitarimo 8 straipsnyje numatytų politinio dialogo galimybių. Siekiant ankstyvo problemos sprendimo ir atsižvelgiant į prekybos ir pagalbos svarbą ES ir Fidžio santykiams, tęsiamas sustiprintas dialogas pagal 8 straipsnį. Vis dėlto, prieš priimant atitinkamus sprendimus Europos Komisija norėtų surengti oficialias konsultacijas su naujaisiais vadovais jų įsipareigojimams aptarti.

Komisija siūlo, kad Taryba pakviestų Fidžio Salų Respubliką surengti konsultacijas pagal pataisyto Kotonu susitarimo 9 ir 96 straipsnius, kaip siūloma pridedamame laiško projekte.

Komisija siūlo, kad vykstant konsultacijoms vykdoma bendradarbiavimo veikla ypač pagal septintą, aštuntą ir devintą EPF būtų tęsiama, su sąlyga, kad bus laikomasi finansavimo

susitarimų sąlygų. Be to, siūloma, kad būtų tęsiami pasirengimo bendradarbiavimui veiksmai, kurie galėtų padėti atkurti demokratiją ir pagerinti valdymą.

Atsižvelgdama į cukraus pramonės svarbą Fidžio ekonomikai, darbo ir skurdo padėti, Komisija siūlo tęsti jau pradėtus veiksmus, susijusius su cukraus reforma ir panašias priemones, patvirtintas 2006 metų biudžetu, tai turi būti tęsiama konsultacijų laikotarpiu, jei su tuo sutinka Komisija.

PRIEDAS

Laikinajam Fidžio Salų Respublikos Ministrui Pirmininkui

Suva

Fidžis

LAIŠKO PROJEKTAS

Gerbiamasis laikinasis Ministre Pirmininke,

Gruodžio 11 d. ES Taryba priėmė šį sprendimą: „Taryba smerkia Fidžio karinį perversmą ir demokratiškai išrinktos vyriausybės nušalinimą. Ji smerkia Commodore Bainimarama ir Fidžio Respublikos karines pajėgas (RFMF) už ministro pirmininko nušalinimą ir vykdomojo šalies valdymo paėmimą. Taryba kviečia skubiai ir visiškai atkurti demokratiją ir kaip galima greičiau sugrįžti prie civilinio valdymo vyriausybės.“ Be to, perversmą 2006 m. gruodžio 14 d. griežtai pasmerkė Europos Parlamentas.

Aplinkybės, kuriomis Fidžyje pasikeitė režimas, ir laikinai įvestos politinės santvarkos naujieji vadovai verčia Europos Sąjungą manyti, kad pataisyto Kotonu susitarimo esminės nuostatos buvo pažeistos. Be to, ES nuomone, „tai yra ypatingos skubos atvejis“ pagal 96 straipsnio 2 b dalį. Todėl remiantis pataisyto Kotonu susitarimo 96 straipsnio 1a dalimi, nėra būtina išnaudoti visų įmanomų to paties susitarimo 8 straipsnyje numatytų politinio dialogo galimybių.

Vis dėlto, Europos Sąjunga norėtų pradėti oficialias konsultacijas su Jūsų Vyriausybe dėl jos įsipareigojimų. Dėl to norėtume Bendrijos ir ES valstybių vardu pakviesti Jūsų šalį surengti konsultacijas pagal pataisyto Kotonu susitarimo 96 straipsnį, siekiant nuodugnai išnagrinėti padėtį ir, jei reikia, ją pataisyti.

ES savo ruožtu ketina konsultacijose būti konstruktyvi ir atvira.

Šios konsultacijos turėtų leisti Fidžiui patikslinti, kaip ketinama skubiai ir taikiai susigrąžinti demokratiją esamomis teisinėmis priemonėmis ir visiškai laikantis Konstitucijos.

Sutarus dėl visiems tinkamos datos mes siūlome surengti artimiausiu metu konsultacijas Europos Sąjungos Ministrų Tarybos pastate Briuselyje.

Pagarbiai,

Tarybos vardu

Komisijos vardu